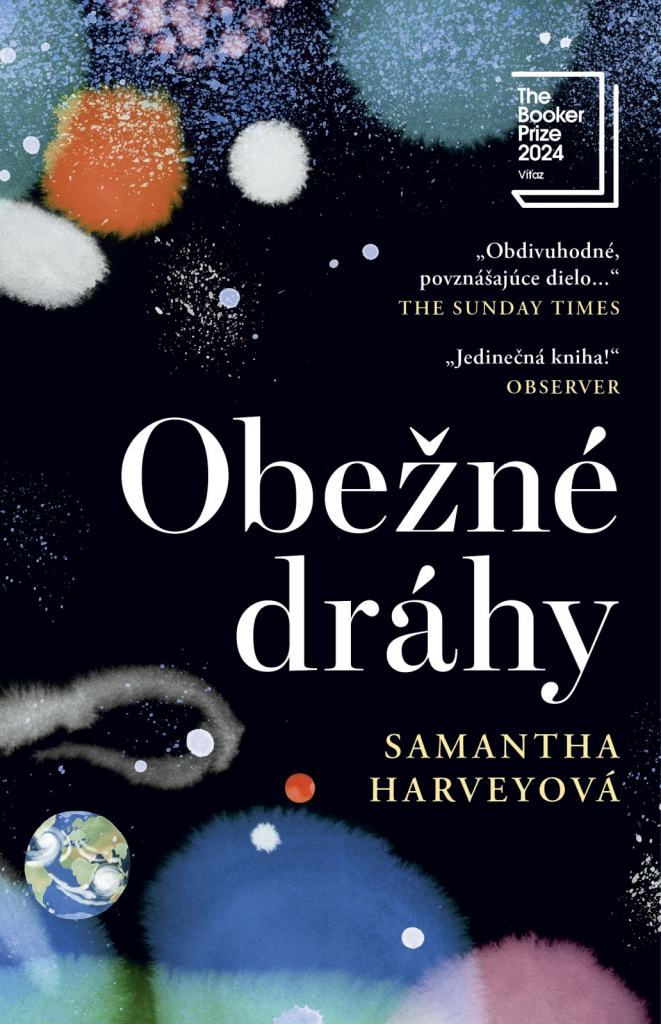

The
Booker
Prize
2024

Víťaz

„Obdivuhodné,
povznášajúce dielo...“

THE SUNDAY TIMES

„Jedinečná kniha!“

OBSERVER

Obežné dráhy

SAMANTHA
HARVEYOVÁ

KNIŽNICA
SVETOVÝCH BESTSELLEROV

SAMANTHA HARVEYOVÁ

Obežné dráhy

TATRAN

Z anglického originálu Samantha Harvey: Orbital,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Jonathan Cape, part of the Penguin
Random House group of companies, UK 2023,
preložila Katarína Jusková.

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2025,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.

Vyšlo ako 5577. publikácia a 217. zväzok edície

LUK – Knižnica svetových bestsellerov

Vydanie I.

Knižnú väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Ina Martinová

Jazykové redaktorky Alexandra Jurišová, Adriana Oravcová

Odborná spolupráca Samuel Kováčik

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

Vydanie publikácie z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

All rights reserved.

Copyright © Samantha Harvey 2023

Map © Emma Lopes 2023

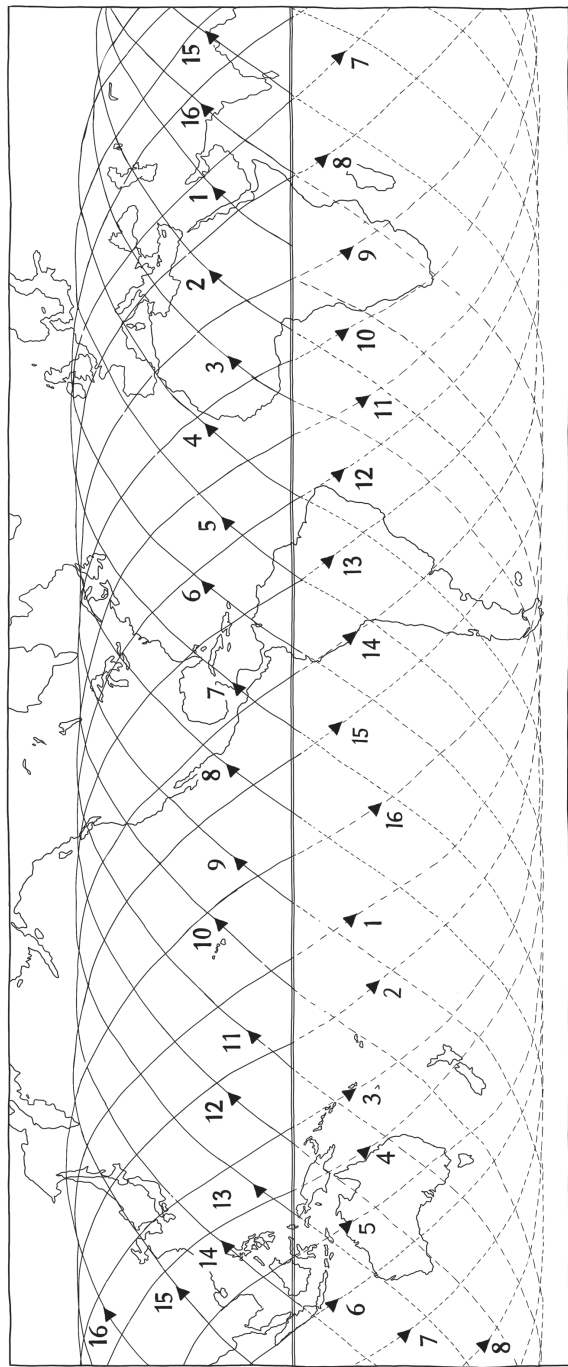
Translation © Katarína Jusková 2025

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2025

ISBN 978-80-222-1697-5

Obežné dráhy okolo Zeme za 24 hodín pri dennom svetle na severnej pologuli

Mínus 1

Na vesmírnej stanici na obežnej dráhe okolo Zeme žijú v takom tesnom spoločenstve a zároveň v takom odlúčení, že aj myšlienky a vnútorné mytológie sa im občas zbiehajú. Niekedy majú rovnaké sny – sny o fraktáloch, o modrých guliach, o dôverne známych tvárach v tme, o trblietavej čierňave vesmíru nabitej energiou, ktorá neľútostne útočí na zmysly. Krutý vesmír je panter, slobodný a neskrotný; v snoch sa im zakráda do príbytkov.

Visia v upevnených spacích vakoch. Len na šírku dlane od nich sa za kovovým plášťom vesmírnej lode obnažujú vo svojej jednoduchej večnosti nespočítateľné vrstvy vesmíru. Ich spánok je čoraz čujnejší, vzdialené pozemské svitania a laptopy vysielajú prvé nespělé odkazy nového dňa; vždy bdela vesmírna stanica vibruje činnosťou ventilátorov a filtrov. V palubnej kuchynke sú zvyšky včerašej večere – špinavé vidličky pripevnené k stolu magnetmi a paličky na jedenie uložené vo vrečku na stene. Štyri modré balóny sa vznášajú v cirkulujúcom vzduchu, na fóliovej dekorácii svieti nápis *Všetko najlepšie k narodeninám*. Nikto nemal narodeniny, ale bola to

oslava, nič lepšie nevymysleli. Na nožniciach je šmuha od čokolády, na motúziku priviazanom k rukoväti skladacieho stola visí malý plstený mesiac.

Tam vonku sa otáča Zem zaliata mesačným svetlom, rotuje v rýchлом tempe opačným smerom, keď pomaly, ale isto postupujú k jej zaoblenému okraju; chumáče oblakov nad nočným Tichým oceánom sfarbuje jeho vody do kobaltovomodrého odtieňa. Zrazu je tu Santiago na juhoamerickom brehu, čoraz bližšie a bližšie, jagavé v zlatistej žiare pod mrakmi. Pasáty preháňajúce sa nad teplými vodami západného Pacifiku, neviditeľné za zatvorenými okenicami, rozpútali búrku, zdroj tepla. Vetry odsávajú teplo z oceána, kopovitá oblačnosť hustne, zráža sa a víri vo vertikálnych stĺpoch, vytvárajúc tajfún. Tajfún smeruje na západ k južnej Ázii a vesmírne plavidlo sa uberá na východ – východo-južným smerom k Patagónii a na obzore nad ňou sa zjavuje neónová polárna žiara. Mliečna cesta pripomína dymiacu stopu pušného prachu rozptýleného na saténovej oblohe.

Na palube medziplanetárnej vesmírnej stanice je utorok 4.15 ráno, začiatok októbra. Tam vonku je Argentína, za ňou južný Atlantik, ďalej Kapské Mesto, nasleduje Zimbabwe. Planéta šeptom zvestuje ponad svoje pravé plece ráno – úzku trhlinu roztaveného svetla. Časovými zónami prechádzajú v tichosti.

Každého z nich raz vystrelili do oblohy na kerozínovej bombe pod zadkom a odtiaľ pokračoval zemskou atmo-

OBEŽNÉ DRÁHY

sférou v horiacej kapsule s preťažením rovnajúcim sa hmotnosti dvoch čiernych medvedov. Každý z nich si trénoval hrudný kôš, aby prekonal túto silu, až kým nepocítil, že medvede sa postupne stiahli, obloha sa stala vesmírom, gravitácia sa stratila a vlasy na hlave mu stoja dupkom.

Šiesti na veľkej kovovej vesmírnej konštrukcii v tvare H visiacej nad Zemou. Štyria astronauti (Američanka, Japonka, Brit a Talian) a dvaja kozmonauti (Rusi) robia kotúle; dve ženy, štyria muži, jedna vesmírna stanica zložená zo sedemnástich modulov, letiaca rýchlosťou 28 163 kilometrov za hodinu. Sú poslednou šesticou z mnohých, dnes už žiadna senzácia, bežní astronauti na zadnom dvore Zeme. Na bájnóm, fantastickom zadnom dvore Zeme. Robia kotúle, raz je hore hlava, raz nohy, deň za dňom. Dni plynú rýchlo. Každý tu strávi zhruba deväť mesiacov, deväť mesiacov vznášania v bezťažovom stave, deväť mesiacov s opuchnutou hlavou, deväť mesiacov ako sardinky v konzerve, deväť mesiacov zízania na Zem a nakoniec návrat na trpezlivú planétu pod nimi.

Nejaká mimozemská civilizácia by si pri pohľade na nich mohla položiť otázku: Čo tam vlastne robia? Prečo sa stále bezcieľne točia dookola? Odpoveď je zakaždým: kvôli Zemi. Zem je tvárou triumfujúceho milenca; sledujú, ako spí, ako sa prebúdz, ako sa stáva otrokom zvyku. Zem je matka, ktorá čaká, kedy sa deti vrátia domov plné príbehov, nadšenia a túžby. Ich kosti sú o čosi redšie, končatiny tenšie. Oči nasýtené pohľadmi, aké ťažko opísať.

Prvá obežná dráha, vzostup

Roman sa zobúdzza zavčasu. Vysúka sa zo spacieho vaku a pláva tmou k priezoru laboratória. Kde sme teraz? Čo je pod nami? Je noc, tamdolu sa steli pevnina. Do zorného poľa mu vhupe zahmlené veľkomesto obklopené hrdzavkastou prázdnotou – nie, dve mestá, Johannesburg a Pretória, podobné dvojhviezde, gravitačne viazanej sústave dvoch hviezd. Hneď za obručou zemskej atmosféry čaká Slnko, do minúty vyčistí horizont a zaplaví Zem žiarou, úsvit príde a odíde za niekoľko sekúnd a všetko v zlomku sekundy zaleje denné svetlo. Stredná a východná Afrika vzbĺknu jasným plameňom.

Dnes trávi štyristotridsiaty štvrtý deň vo vesmíre, súčet jeho troch misií. Sústredene ráta. Na tejto misii trávi osemdesiaty ôsmy deň. Na deväťmesačnej misii to znamená zhruba päťstoštyridsať hodín rannej rozcvičky. Päťsto predpoludňajších a popoludňajších stretnutí s členmi posádky priamo na mieste – s Američankou, Japonkou, Európanmi a Rusmi. Znamená to 4 320 svitaní a 4 320 západov slnka. Takmer 173 809 152 precestovaných kilometrov. Tridsaťšesť utorkov, dnes je jeden z nich. Päťsto-

OBEŽNÉ DRÁHY

štyridsať ráz prehltnutá zubná pasta. Tridsaťšesť ráz preglečené tričko, stotridsaťpäť ráz spodná bielizeň (každodenná výmena bielizne by bola luxusom pri nedostatku miesta na stanici), päťdesiatštyri ráz vymenené ponožky. Polárna žiara, hurikány, búrky – ich počet je nepredvídateľný, zato výskyt istý. Prirodzene, deväť splnov Mesiaca, ich strieborný súpútnik nevzrušene prechádza jednotlivými fázami, zatiaľ čo dni sú skreslené. Tak či tak sa ukazuje niekoľko ráz denne, občas čudne zdeformovaný.

K záznamom na kuse papiera vo svojej kajute Roman pridá riadok s číslom 88. Neželá si, aby čas plynul rýchlejšie, chce ho iba spútať premenou na niečo, čo sa dá zmerať. V opačnom prípade sa centrum môže vychýliť. Vesmír rozbíja čas na kúsky. Opakovali mu to pri výcviku: Robte si záznamy každý deň, a len čo sa zobudíte, povedzte si: *Toto je ráno nového dňa*. Vtlačte si to raz a navždy do hlavy! *Toto je ráno nového dňa*.

Áno, ale v tento nový deň obehnú Zem šesťnásť ráz. Uvidia šesťnásť svitaní a šesťnásť západov slnka, šesťnásť dní a šesťnásť nocí. Roman tuho zovrie zábradlie vedľa priezoru, aby nestratil rovnováhu; hviezdy nad južnou pologulou odlietajú. Pozemný personál im pripomenie, že pre nich platí koordinovaný svetový čas. Zapište si to raz a navždy do hlavy, stále na to pamätajte! Pozerajte pravidelne na hodinky, aby ste si udržali myšlienky na uzde, a len čo sa zobudíte, povedzte si: Nadišlo ráno nového dňa.

Áno, ale je to zároveň deň piatich kontinentov, deň jesene, jari, ľadovcov a púští, deň pustatín a vojnových zón.

Počas obletov Zeme v akumulácii svetla a tmy v mätúcej aritmetike ťahu, polohy, rýchlosti a senzorov sa ráno nečakane ohlásí každých deväťdesiat minút. Majú radi takéto dni, keď sa krátky úsvit vonku zhoduje s ich úsvitom.

V poslednej minúte tmy je Mesiac takmer v splne, zavesený nízko na oblohe žiari v atmosfére. Akoby noc nemala ani potuchy, že zakrátko ju pohltí deň. Roman v duchu vidí, ako o niekoľko mesiacov pozerá z okna svojej spálne, ako odsúva nabok manželkinu dekoráciu zo suchých – preňho neidentifikovateľných – kvetov, s námahou otvára dokorán obe zapečené a zarosené krídla okna pokrytého kondenzátom, ako sa vykláňa do moskovského vzduchu a pozoruje tento istý Mesiac, ktorý pripomína suvení, aký si prinesiete domov z exotickrej dovolenky. Neprejde viac než zlomok sekundy a pohľad z vesmírnej stanice na ležiaci Mesiac – zdeformovaný, hneď za zemskou atmosférou, nie nad nimi, ale na ich úrovni, ako by bol rovnocenný – vymaže všetko ostatné, krátka vidina spálne, domova je preč.

Keď mal Shaun pätnásť, v škole rozoberali na hodine umenia obraz *Dvorné dámy*. Učiteľ im vysvetľoval, že tento skupinový portrét môže viesť do omylu diváka, ktorý nevie, čo si má o ňom myslieť. Je to obraz v obraze, povedal – dobre sa naň zahľadte. Pozrite sem. Umelec – maliar Velázquez – je tu spodobený za stojanom, ako maľuje kráľa a kráľovnú, no tí sú mimo výjavu takisto ako my, prizierajú sa len zboku; vieme, že sú tam, lebo vidíme ich

odraz v zrkadle. Kráľ aj kráľovná sa pozerajú na to isté, na čo sa pozeráme my – na svoju dcéru a na jej dvorné dámy. Podľa nich pomenovali obraz. *Dvorné dámy*, Las meninas. Čo je teda hlavným objektom umelca – kráľovský pár (maľuje ho maliar, biele tváre v zrkadle, aj keď malé, tvoria stredobod pozadia), kráľovská dcéra (zlato vlasá hviezda v centre, naplno osvetlená v pološere), jej dvorné dámy (spolu s trpaslíkmi, pestúnkou a psom), nenápadný muž v pozadí na schodoch za dverami, ktorý zrejme priniesol nejaký odkaz, Velázquez (prítomnosť umelca potvrdzuje skutočnosť, že ako súčasť výjavu maľuje za stojanom portrét kráľa a kráľovnej či obraz *Dvorné dámy*) alebo my diváci v rovnakom postavení ako kráľovský pár sledujúci výjav zvonku, pričom nás pozoruje Velázquez, infantka a kráľovský pár v zrkadle? Alebo je hlavným objektom pozornosti maliara umenie ako také (zoskupenie ilúzií, lestí a trikov v živote), či život sám osebe (zoskupenie ilúzií, lestí a trikov vedomia, ktoré sa pokúša pochopiť život prostredníctvom vnemov, snov a umenia)?

Alebo – povedal učiteľ – je to iba výtvarné dielo bez hlbšieho významu, iba miestnosť s postavami a zrkadlom?

Shaunovi bolo umenie ukradnuté, už v pätnástich vedel, že chce byť pilotom stíhačky, hodina umenia bola bohapustým márnením času. Ani obraz sa mu ktovie ako nepáčil, bolo mu fuk, čo chcel umelec vyjadriť svojím dielom. Možno to naozaj mala byť iba miestnosť s postavami a zrkadlom, no lenilo sa mu zdvihnúť ruku,

aby povedal svoj názor. Bezmyšlienkovito čarbal do zošita geometrické haky-baky. Nakoniec nakreslil šibenicu s obesenom. Jeho susedka v lavici pozrela na jeho čarbanice, štuchla doňho lakťom, zdvihla obočie a usmiala sa, skúpy potuteľný úškrn. Oveľa neskôr, keď sa stala jeho manželkou, poslala mu pohľadnicu s *Dvornými dámami*, symbolom ich prvého užšieho kontaktu. Keď sa po niekoľkých rokoch dostal do Ruska a pripravoval sa na let do vesmíru, napísala na rub pohľadnice úsporným stlačeným písmom všetko, čo vtedy hovoril učiteľ. Jemu to úplne vypadlo z pamäti, no neprekvapilo ho, že ona si učiteľov výklad zapamätala od slova do slova, jakživ nestretol bystrejšiu a inteligentnejšiu bytosť.

Pohľadnicu má vo svojej spánkovej bunke. Len čo sa ráno zobudí, padne mu na ňu zrak. Uprene sa zahľadí na druhú stranu s textom, prebehne pohľadom po všetkých verziách zámeru a prístupu umelca, ktoré spísala jeho manželka. Kráľ, kráľovná, dvorné dámy, infantka, zrkadlo, maliar. Už ani sám nevie, ako dlho zíza na pohľadnicu. Nedokáže sa zbaviť pocitu nedokončeného sna, čohosi divokého a búrlivého v jeho mysli. Len čo vylezie zo spacieho vaku, oblečie si bežecký úbor a zamieri do kuchynky na kávu, úchytom zazrie výrazný severný výbežok Ománu v Perzskom zálive, oblaky prachu nad tmavomodrým Arabským morom, deltu rieky Indus, kdesi tam je Karáči – za denného svetla neviditeľné, ale v noci obrovské, zložitý systém ulíc s pravouhlou štruktúrou; pripomína mu vlastné čarbanice z mladosti.

Podľa ľubovoľnej metriky času, ktorú používajú tu hore, kde pojem čas stráca zmysel, je šesť hodín ráno. Vstávajú aj ostatní.

Pozrú dolu a pochopia, prečo sa hovorí matička Zem. Občas tomu podľahnú všetci. Len čo si uvedomia asociáciu medzi Zemou a matkou, všetci sa cítia ako deti. Napriek hladko oholenej tvári, androgýnnemu účesu vojenského strihu, predpísaným bermudám, jedlu, ktoré treba jesť lyžicou, džúsu, čo sa sŕka cez slamku, narodeninovej výzdobe, skorým nociam, vynútenej nevinnosti dní vo výkone služby tu každý prežíva okamihy, keď jeho astronautické ja z ničoho nič vystrieda nepotlačiteľný pocit návratu do detstva a vlastnej malosti. Z sklenou kupolou sa stále vypína rodič.

Teraz o to väčšmi. Od piatka večera, keď vošla Chie, biela ako stena, do kuchynky, kde si pripravovali večeru, a vytisla zo seba: Zomrela mi mama. Shaun pustil z ruky vrecko s rezancami, ktoré sa vznieslo nad stôl, Pietro preplával meter k Chie, sklonil hlavu a vzal jej ruky do svojich s dokonale nacvičenou choreografiou. Nell zamrmlala nezrozumiteľnú otázku – Čože? Ako? Kedy? Fakt? – a zahľadela sa na Chie. Bledá tvár vzbĺkla, akoby Nelline slová rozpálili jej žal.

Po tej správe ich zrak nevdojak zablúdi k Zemi pod nimi, okolo ktorej obiehajú (naoko bezcieľne, hoci opak je pravdou) – presne to je to slovo: matka matka matka matka. Chiina jediná matka je teraz žiarivá krútiaca sa

SAMANTHA HARVEYOVÁ

guľa, ktorá raz za rok nedobrovoľne obehne Slnko. Z Chie sa stala sirota, otec jej zomrel už pred desiatimi rokmi. Táto guľa je jediné, o čom teraz môže tvrdiť, že jej dalo život. Bez nej niet života. Bez tejto hviezdy život neexistuje, to je predsa jasné.

Nože niečo vymysli, nabádajú občas sami seba. Tvoje myšlienky na obežnej dráhe vyzerajú grandiózne, ale sú zastarané. Vymysli niečo nové, neotrepané, čo ešte nikdy nikomu nezišlo na um.

Ale nikomu nič nové nenapadne. Iba občas staré myšlienky v novom prostredí – momentálne: Bez tejto Zeme by sme všetci skončili. Neprežili by sme ani zlomok sekundy bez jej milosti, sme námorníci na lodi plaviacej sa po hlbociznom, nekonečnom mori, ktoré sa nedá preplávať.

Nikto z nich nevie, čo by mal povedať Chie, akú útechu môžu poskytnúť človeku, ktorý utrpel šok z bolestnej straty pri oblete Zeme. Určite by sa rada dostala domov, aby sa rozlúčila. Netreba otvoriť ústa; stačí pozerieť do okna na žiaru, ktorá sa zdvojnásobuje a opäť zdvojnásobuje. Odtiaľto Zem pripomína nebo. Nebo zaplavené farbou. Výbuch farby nádeje. Keď sme tam dolu, zdvihneme zrak a nazdávame sa, že nebo je inde, tu si zavše astronauti a kozmonauti pomyslia: Možno sme všetci, čo sme sa tam narodili, mŕtvi a žijeme posmrtný život. Ak máme po smrti odísť na nejaké neskutočné, neuveriteľné miesto, pokojne by to mohla byť tá hladká vzdialená guľa so svojou veľkolepou osamelou svetelnou šou.